Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto

LAUSUNTO 28.9.2017

Asia: HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto — SAKKI ry lausuu kunnioittavasti Eduskunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Yleistä

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto — SAKKI ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018.

SAKKI ry:tä on pyydetty lausumaan erityisesti seuraavista asioista:

- Ammatillinen koulutus
- resurssit ja rakenneuudistuksen toimeenpano
- pahimmat kipupisteet
- Miten opintojen keskeyttämisiä voitaisiin vähentää ja opiskelumotivaatiota parantaa?

Lausunnon tiivistelmä

- SAKKI ry on huolissaan ammatillisen koulutuksen taloudellisesta tilasta
- Talousarvion sisältämä panostus ammatilliseen koulutukseen ei paikkaa ammatilliseen koulutukseen viime vuosina tehtyjä leikkauksia
- SAKKI ry kannattaa ammatillisen koulutuksen reformin tavoitteita, mutta on huolissaan niiden toteuttamisesta
- Korostamme reformissa oppilaitosyhteisön ja opiskelijoiden osallisuuden tukemista
- Reformin suunnittelu ja toteutus on hankalaa oppilaitoksille nykyisessä taloudellisessa tilanteessa
- Erityistä huolta SAKKI ry kantaa pedagogisesti pätevän opetuksen saamisesta
- Reformin myötä tarvitaan mittava taloudellinen lisäpanostus oppilas- ja opiskelijahuollon turvaamiseksi
- Opintojen sujuvuus ja keskeyttämisten ehkäisy riippuu panostamisesta opinto-ohjaukseen sekä pedagogisesti päteviin opettajiin

Ammatillinen koulutus yleisesti

Ensisijaisesti SAKKI ry ilmaisee huolensa ammatillisen koulutuksen taloudellisesta nykytilasta ja tulevaisuudesta myös tulevan vuoden talousarvion puitteissa. Ammatilliseen koulutukseen tehdyt mittavat leikkaukset usean vuoden ajalta ovat vaikuttaneet negatiivisesti koulutuksen saatavuuteen, laatuun ja houkuttelevuuteen.

SAKKI ry on lausunut jo aiemmin useille tahoille ammatillisen koulutuksen reformin positiivisista muutoksista ja riskitekijöistä. SAKKI ry kannattaa suurinta osaa hallitusohjelmassa määritellyistä tavoitteista mutta katsoo, että hallituksen esitys nykyisessä muodossaan vastaa vain osittain ammatillisen koulutuksen uudistamisen tavoitteisiin. Lisäksi on huomioitava, että yhdistettynä jo aiemmin ammatilliseen koulutukseen tehtyihin historiallisen suuriin koulutusleikkauksiin, reformin toteuttaminen on hataralla pohjalla. Nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä talousarvioksi vuodelle 2018 on vastattu jossain määrin leikkausten tuomiin riskitekijöihin ja SAKKI ry kannattaa taloudellisia lisäpanostuksia koulutukseen, emme koe käsiteltävän talousarvion riittävän ammatillisen koulutuksen houkuttelevuuden ja toimivuuden takaamiseen.

Resurssit ja rakenneuudistuksen toimeenpano

SAKKI ry allekirjoittaa kaikki ammatillisen koulutuksen reformin tavoitteet. Ammatillisen koulutuksen kehittäminen on mielestämme äärimmäisen tärkeää vastaamaan työmarkkinoiden uudistuviin haasteisiin ja on myös tärkeää kohdistaa ammatillinen koulutus erityisesti työttömille ja työttömyysuhan alla oleville nuorille. SAKKI ei kuitenkaan toivo, että ammatillinen koulutus nähdään pääasiassa työvoimapoliittisena toimenpiteenä, sillä joka vuosi peruskoulun päättävistä nuorista noin puolet valitsee ammatillisen koulutuksen toisen asteen opinnoikseen. Ammatillisen koulutuksen laatu ja houkuttelevuus tulee reformin yhteydessä taata myös peruskoulun päättäville nuorille mielekkäänä vaihtoehtona oman osaamisen kehittämiseksi.

SAKKI ry huomauttaa tuloksellisuuden tavoitteista hallituksen esityksen ammatillisen koulutuksen osiossa. Emme moiti tuloksellisuuden tavoittelua tai opintojen tehostamista, mutta korostamme yksilöllisten opintopolkujen vaatimaa joustoa. Jokaiselle opiskelijalle tulee taata hänen tarvitsemansa riittävä opintoaika ja tutkinnon laadukkaaseen suorittamiseen tulee taata jokaiselle opiskelijalle riittävä tuki. Ammatillisesta koulutuksesta ei saa tulla tuloksellisuuden tavoittelun myötä vain tutkintotehtailua.

SAKKI ry kehuu rahoituksessa mainittavaa 15 miljoonan euron kohdennettavaa taloudellista panostusta ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoon. Vaikka lausunnon alussa mainitsemme, että 15 miljoonan euron lisäpanostus reformiin ei paikkaa ammatilliseen koulutukseen jo tehtyjä leikkauksia, mielestämme kohdennettava rahoitus on tarpeen ja hyvä alku. Kohdennetuista avustuksista kehumme erityisesti verkostohankkeiden tukemista, joissa on mukana useita koulutuksen järjestäjiä. Tämä voi potentiaalisesti kaataa tarpeettomia raja-aitoja eri oppilaitosten välillä ja siten joustavoittaa koulutuksen järjestämistä ja hyödyntää alueellisesti eri oppilaitoksen vahvuustekijöitä.

SAKKI ry kehottaa myös kohdistamaan 15 miljoonan panostuksesta tukea oppilaitosyhteisöllisyyden edistämiseen. Erityisenä kohteena SAKKI ry kehottaa huomioimaan opiskelijakuntien aseman parantamisen, jotta oppilaitosyhteisö ja opiskelijoiden osallisuus saa riittävät puitteet. Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on myös toimia nuorten kansalaisten kasvattajana ja heidän osallistumismahdollisuuksiensa ja kuulluksi tulemisensa huomioimiseen tulisi panostaa myös taloudellisesti. Ammatillisessa koulutuksessa tulee reformin myötä olemaan saman lainsäädännön piirissä nykyiset aikuisopiskelijat sekä nuoret opiskelijat, jolloin

tukea molempien ryhmien yhteisöllisyyden edistämiseen tarvitaan. Nuorten ja aikuisten eriävät tarpeet oppilaitosyhteisön jäseninä tulee huomioida. Reformin lainsäädännössä säädetään oppilaitoksen velvollisuudesta taata opiskelijakuntatoiminnalle riittävät resurssit. SAKKI ry kiittää Opetus- ja kulttuuriministeriötä yhteisöllisyyden teeman esillenostossa reformin suunnittelun aikana.

Pahimmat kipupisteet

SAKKI ry on jo huomauttanut pahimmaksi kipupisteeksi muodostuneen reformia edeltäneet leikkaukset sekä niiden vaatimat sopeutustoimenpiteet oppilaitoksissa. Erityisen haastavaksi tämä muodostuu, kun huomioidaan ajankohta reformin käyttöönoton kanssa. SAKKI ry kehotti lokakuun 2016 lausunnossaan Sivistysvaliokunnalle hallitusta joko siirtämään leikkaukset reformin jälkeiseen aikaan, perumaan ne kokonaisuudessaan tai jaksottamaan ne useammalle vuodelle. Näihin toimenpiteisiin valitettavasti ei ryhdytty.

Reformin toimeenpanoa edeltää valtavien sopeutustoimien määrä oppilaitoksissa läpi Suomen. Tänä ajankohtana oppilaitosten tulisi voida valmistautua rauhassa reformin toimeenpanon suunnitteluun oppilaitostasolla, mutta sen sijaan ne joutuvat sekä valmistautumaan ko. toimeenpanoon että suorittamaan sopeutustoimenpiteitä, joista valitettavimpana SAKKI pitää oppilaitosten sulkemisia ja opetushenkilökunnan vähentämistä. SAKKI ry kantaa erityistä huolta kontaktiopetuksen turvaamisesta sekä ensi vuoden budjetissa että tulevassa rahoitusmallissa. Koulutuksen järjestäjillä tulee olla mahdollisuus tehostaa toimintaansa ja taata henkilökunnan riittävä määrä oppilaitoksen kokoon nähden, mutta tähän tulee sisällyttää riittävä määrä pedagogisesti päteviä opettajia. Jo tänä lukuvuonna olemme saaneet huolestuttavia signaaleja koulutuksen järjestäjien toimista, joilla opetuksen määrä lasketaan hälyttävän alhaiseksi ja puuttuvia opettajia korvataan pedagogisesti epäpätevillä ohjaajilla.

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä oppilas- ja opiskelijahuollon mukaisiin kuraattori- ja psykologipalveluihin oikeuttujen toisen asteen ammatillisten opiskelijoiden määrän arvioidaan kasvavan lähes 50 000 henkilöllä ja että kyseiseen kasvuun lisätään 5,63 miljoona euroa. SAKKI ry huomauttaa, että nykyiselläänkin oppilas- ja opiskelijahuollossa on selkeästi parantamisen varaa, jolloin 5,63 miljoonan lisäpanostus ei riitä asiakasmäärän kasvuun vastaamiseen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2017 toteuttaman kouluterveyskyselyn mukaan toisen asteen opiskelijat kokivat vastaanotolle pääsyn ajoittain haastavaksi. Ammatillisista opiskelijoista ei saanut apua kouluterveydenhoitajalta 9,9 %, vaikka olisi kokenut tarvitsevansa. Koululääkäriltä ei saanut apua 15,9 % vastaajista, vaikka olisi tarvinnut.

Kuraattori- ja psykologipalveluissa tilanne on vielä kehnompi: kouluterveyskyselyn mukaan ammatillisista opiskelijoista 22,3 % ei kokenut saaneensa apua koulukuraattorilta, vaikka olisi tarvinnut. Koulupsykologilta apua ei saanut 28,2 %, vaikka olisi tarvinnut. Tämän kaltainen puutteellisuus avun saamisessa asettaa merkittävän tarpeen tarkastella oppilas- ja opiskelijaterveydenhuollon puutteita ja resursointia. Opiskelijoiden ei tulisi kantaa huolta jo pelkästä vastaanotolle pääsystä.

Miten opintojen keskeyttämisiä voitaisiin vähentää ja opiskelumotivaatiota parantaa

SAKKI ry:n näkemyksen mukaan ensisijainen toimenpide keskeyttämisen vähentämiseksi ja opiskelumotivaation parantamiseksi olisi opintoja edeltävä ja opintojen aikainen ohjaus sekä riittävä joustavuus opintojen aikaisen liikkuvuuden osalta. Reformin myötä tuleva suurempi huomio yksilölliseen opintopolkuun tuo myös toivottavaa tapauskohtaisuutta opiskelijoiden opintojen järjestelyyn.

Ammatillisia opintoja edeltävä ohjaus on tarpeen erityisesti nuorten, peruskoulusta siirtyvien opiskelijoiden kohdalla. Paras tapa ennaltaehkäistä keskeyttämistä on tarjota nuorille realistinen kuva eri aloista, joten peruskoulujen ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyöhön tulisi pystyä panostamaan.

Opintojen aikainen ohjaus tulee saada riittäväksi jokaisessa oppilaitoksessa ja saada opiskelijoiden saataville. Etenkin uuden rahoitusperustan siirtymäajan aikana riittävä huomio opiskelijoiden saamaan opinto-ohjaukseen tulee taata. Riittävällä ohjauksella opiskelija saa pidettyä yllä opiskelumotivaatiotaan ohjaajan tuella sekä myös kartoitettua vaihtoehtojaan, mikäli opiskelija kokee tarvetta alan vaihtamiselle. Alan vaihtamiseen tulee kehittää toimivia toimintatapoja, jotta opiskelijalla ei ole riskiä keskeyttää opintoja, koska kokee sen hetkisen alansa olevan hänelle soveltumaton.

Opiskelijan yksilöllistä opintopolkua suunniteltaessa on hyvä hyödyntää suunnitteilla olevaa opinto- ja tutkintorekisteriä, jotta opiskelijan ja potentiaalisen opiskelijan erityiset taidot ja kokemukset tulevat selkeäksi osaksi opintosuunnitelmaa. Suunnitelmaa laadittaessa opettajan tulee olla aktiivinen toimija, jotta opiskelijan saama tuki opintojen suunnittelussa on laadukasta.

JASMINA KHABBAL
Puheenjohtaja
044 7530 581
jasmina.khabbal@sakkiry.fi

ANNA MÄKIPÄÄ
Pääsihteeri
050 3100 570
anna.makipaa@sakkiry.fi

Lisätietoja: sosiaalipoliittinen asiantuntija Eero Kivinen, puh. 050 412 8949,
eero.kivinen@sakkiry.fi